

KÜTÜPHANELERDE YAPAY ZEKÂ: AVANTAJLAR VE DEZAVANTAJLAR

Günümüz teknolojisinde hem literatürde hem de uygulamada karşımıza sıklıkla çıkan bir kavram olan “yapay zekâ” (artificial intelligence), kısaca algoritma üretebilen otomatik sistemlerin genel adıdır. Bugün, pek çok sektörde yapay zekâ teknolojilerinden faydalanılmaktadır. Günlük hayatımızda kaliteli fotoğraf çekmek, metin çevirileri yapmak, sesli komutla toplantı kaydı oluşturmak gibi kullanım alanları bulunan yapay zekâ; otonom araçlar, akıllı yanıtlama sistemleri gibi teknolojilerle ekosistemini hızla genişletmektedir.

Neden Yapay Zekâ?

Yapılan çalışmalar, araştırmalar ve uygulamalar yapay zekâ alanının kütüphane hizmetlerine uyarlanabileceğini ve hizmet kalitesini artırabileceğini göstermektedir. Hayatın her alanında olduğu gibi kütüphanelerde de yapay zekâyâ dayalı yeni uygulamalar kullanılmaktadır.

Yapay zekâ; kütüphane kurumunun ve hizmetlerinin yapısında değişikliğe sebep olacaktır. Bu değişiklik hem kütüphaneleri hem de kütüphanelerle teması bulunan bilgi çevrelerini ve sosyal ortamı kapsamaktadır (The Robots are Coming? Libraries and Artificial Intelligence, 2018). Kütüphanelerde kataloglama, dinleme, referans ve danışma, teknik hizmetler, belge ve doküman sağlama, ödünç verme vb. birçok hizmet alanında yapay zekâ uygulamalarından faydalanılabilmektedir (A. Asemi ve A. Asemi, 2018).

Avantajlar

- Kullanıcılara referans hizmetleri bağlamında fayda sağlamaktadır.
- 7/24 kütüphane hizmeti verilebilir.
- Kurumsal hafızayı koruyarak verilen referans hizmetini daha tutarlı hale getirir.
- Personeli kısa süreli, rutin, sıkıcı sorulardan kurtarır.
- İhtiyaç duyulan güncel referans kaynaklarını belirlemeye yardımcı olur.
- Kütüphane personelinin iş yükünü hafifletir.
- Yenilikçi ve kişiselleştirilmiş bilgi hizmeti sunar.
- Engelli kullanıcılara seçenekler sunar.
- Bütçe planlamasında yöneticilerin iş yükünü hafifletir.
- Kütüphane hizmetlerini ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkında detaylı veriler elde edilir.
- Kütüphane içinde herhangi bir sorunda görevlileri uyarır.
- Kütüphane temizlik ve düzeninin kontrolünü yapabilir.
- Oryantasyon, hizmet içi eğitim, tanıtım gibi faaliyetlerde bulunarak her türlü ulusal ve uluslararası işbirliğini yürütebilir.
- Örüntü tanıma uygulamasıyla mevcut fiziki kütüphanenin sanal ortamdaki görüntüsü oluşturulabilir.

Dezavantajlar

- Ciddi bir bütçe gerektirmektedir.
- Uzman sistemin kurulması ve sürdürülmesi için donanımlı ve eğitimli personel ihtiyacı olacaktır.
- Temel referans hizmetlerinde kütüphanecinin gerekliliğini ortadan kaldıracaktır.
- Kütüphane personelinin pasifleşmesine sebep olabilir.
- Yeterli alt yapı ve donanıma duyulan ihtiyacı arttıracaktır.
- İş güvenliğine yönelik potansiyel tehdit oluşturabilir.
- Koleksiyon geliştirme hizmeti titizlikle yapılması gereken bir işlem olduğu için insan faktörü gerekebilir.
- Gelişen teknolojiye rağmen dijitalleştirilemeyecek olan materyaller için kütüphaneciye gereksinim devam edecektir.
- Bu alanda faaliyet gösteren büyük şirketlerin istediği gibi yönlendirme ve bilgilendirme dezavantajına sahip olunacaktır.
- Bilgi okuryazarlığına olan bağlılığımız azalacaktır.
- Kötü amaçla kullanıldığında makine öğrenimi ile veri gizliliği en üst düzeyde ihlal edilebilir.
- Yapay zekâ mükemmeliyetçi kararlar alarak koleksiyonu sansüre ve etik değerlerin korunmasına karşı savunmasız bırakabilir.
- Kütüphanelere olan talebi azaltabilecektir.

Sonuç olarak; yapay zekâ günümüz koşullarında kütüphane hizmetlerinin çeşitlenmesinde ve sürdürülebilmesinde önemlidir. Avantajları yanında dezavantajları olmasına rağmen bu dezavantajlar zamanla ve teknoloji ilerledikçe çözüme kavuşacak gibi görünmektedir.

Yapay zekâ, hem hızlı bir hizmet sunmakta hem de bilginin ham madde olarak kullanıldığı böylesi bir bilgi çağında veri depolama ve düzenleme açısından insanın yapabileceğinden daha zengin bir veri hazinesi oluşturabilmektedir. Bilginin niceliksel olarak arttığı ve büyük bir okyanusa dönüştüğü bugünün toplumunda çok eski zamanlardan beri bilginin toplandığı ve yayıldığı yegâne yer olan kütüphaneler, daha etkin ve doğru hizmet verebilmek adına teknolojik yeniliklerden yararlanmak durumundadır (Öztürk, F., 2020).